

## KISEBB KÖZLEMÉNYEK.

### Kármán emlékezete a kolozsvári tanárképző-intézetben.

A kolozsvári középiskolai tanárképző-intézet tanári testületének 1915/6. tanévi első rendes ülésén, 1915 október 30-án *Schneller István*, a tanárképző-intézet igazgatója, Kármán Mórról mint a nemzet halottjáról emlékezett meg. Előterjesztése történeti világitásba állítja Kármán működését főként a tanárképzés szempontjából s adalék arra nézve, hogyan ítélték azt meg a személyes hatásától távolabb állók is. Az előterjesztés így hangzott:

«A kolozsvári tanárképző önmagáról feledkeznek meg, ha hálásan meg nem emlékeznek arról, aki a tanárképzés ön- és céltudatos szervezésében, és pedig a nemzeti konszolidáció érdekében, a munkások elseje volt.

Igaz, hogy hazánkban már Apáczai helyezte a tanügy egészét a magasabbrendű magyar intelligencia fejlesztésének követelésével a nemzeti tömörülés és emelkedés szempontja alá; igaz, hogy *Bél Mátyás* a felekezeti korlátokon felülemelkedve a «drága haza» felvirágoztatása céljából szervezte Pozsonyban a már alkalmazott tanárok testületében a tanárképzést: de mind a két nagy nemzeti pedagógus működése — Erdély különleges állásánál és a pozsonyi liceum felekezeti jellegénél fogva — az egész országra kiható nem lehetett, úgy, hogy a nemzeti tespedés hosszú ideje alatt hatásuknak csaknem nyoma veszett.

A reform-országgyűlések előkészítették hazánk ébredését. A szellemi szabadság elve alapján, a függetlenség zászlaja alatt talpra állott a nemzet s ez elv alapján kívánta államilag szervezni tanügyét is. Nem tehette ezt; egyelőre győzedelmeskedett fölötte az abszolutizmus, de a nemzeti vágyak és értékek a nemzet szívébe visszahúzódva itt csak megszentesültek és erejükben növekedtek. E nemzeti szellem az abszolutizmus osztrák szoldateszkájának mai hű szövetségeseink útján való leverésével újra felszabadult és pedig oly elemi erővel, hogy ez még az abszolutizmus legértékesebb alkotását, a tanügy terén életbeléptetett Organisations-Entwurfot is kíméletlenül félre toltá.

Nagy Eötvösünk belátta azt, hogy a magyar nemzet fennmaradását és dicső jövőjét nem ily lebontó, negatív munkássággal és nem lelkesítő szavakkal biztosíthatjuk, hanem építő, kulturális munkával, amellyel nemzetünket mint az emberiség egy sajátos, nélkülözhetetlen szervét bevisszük a kulturnemzetek respublikájába. Ezért is rajokban küldte ki studenseinket, sőt a hivatalos állásban levőket is, nevezetesen azokat a tanárokat, akik a kulturáért, a tudományért lelkesültek, a kulturnemzetek kulturájának és tudományának megszentelt fókusaiba.

Ezek között volt *Kármán Mór* is. Leipzigbe jutott. Ziller Tuisco avatta be Herbart pedagógiai és didaktikai világába. Ziller gyakorló iskolája pedig alkalmat nyújtott az itt nyert értékeknek tervszerű átültetésére az érdeklődésre felkeltett ifjú lelkekbe. Büszkén hivatkozott előttem is Ziller Kármánra, mint gyakorló iskolájának tanárára. Kármán azonban nem a külföld tudósi által való elismerés után vágyott. Szeme előtt magasabb cél lebegett: hazánk szebb jövője! Ez — meggyőződése szerint — az általános műveltség képviselőinek lelki értékén fordult meg. Ezért is a társadalomnak ezt a réteget kell egységes kultur-értékekkel fokozatosan, tervszerűleg átítani s e kultur-érzéseket mind a magyar nemzet geniusával áthatni és elvékent mozgatni. Alkalmazni kell tehát a Herbart iskolájában kifejldött módszeres eljárást a középiskolára, a tananyag egészét pedig a nemzeti eszme szolgálatába kell helyezni, amint nevezetesen ez az eszme a magyar nyelvben és irodalomban és a nemzet történetében kialakult. A középiskolai tanterv és az ahhoz készült utasítások e meggyőződés érett gyümölcsei. Avégett pedig, hogy e középiskolai eszmény tisztán megtartassék és az új tanári nemzedék lelkében is meleg otthont találjon: életbe lépett a minta-gimnázium és pedig mint az új tanári nemzedék jelesebbjeinek Kármán és bizalmasai által vezetett gyakorló gimnáziuma. Kármán jövőre irányuló lelkének a jövőt biztosító emez intézmény volt a kedvenc alkotása.

Ezért is most, midőn a nemzet gyásza. hálás érzelmekkel állja körül annak sírját, ki mint első kívánta nemcsak a tanárok nevelő személyiségében, hanem intézményileg a tantárgyak egészében is a magyar nemzeti géniust, mint központi mozgató erőt érvényre juttatni, természetes, hogy a kolozsvári tanárképző-intézet, mely Kármán történeti érdemeit mindig igazán méltányolta, Kármán halála alkalmával mély meghatottságát és igaz részvétét fejezi ki azokkal szemben, kiket ő hivatásszerű életében legjobban szeretett.»

Ugyanez volt a szövege a budapesti gyakorló-főgimnázium tanári karához intézett részvétiratnak s ezt jegyzőkönyvbe iktatva őrzi a kolozsvári tanárképző-intézet Kármán «elévülhetetlen érdemeit». i. s.